

Wetenschappen • Historische figuren van het zeewetenschappelijk onderzoek

Louis Verhaeghe

Louis Verhaeghe (°Ieper, 9 september 1811 - †Oostende, 10 mei 1870) was arts, chirurg en verloskundige in Oostende. Hij is voornamelijk bekend als promotor van de medisch onderbouwde zeebadkuren aan de Belgische kust, maar ook zijn betekenis voor de Belgische chirurgie mag niet onderschat worden. Door zijn uitgebreide kennis van de internationale vakliteratuur vonden talrijke vernieuwende heelkundige technieken hun ingang in België.

Handtekening van Louis Verhaeghe ([Verhaeghe](#), 1843).

Verhaeghes belangstelling voor de zee kende een geneeskundige grondslag, maar beperkte zich daar niet toe. In zijn '*Recherches sur la cause de la phosphorescence de la mer dans les parages d'Ostende*' (1846) onderzocht hij bijvoorbeeld de aanwezigheid van zeevonkjes voor de kust van Oostende. Het is deze studie over het zeeleven in de Noordzee die Verhaeghe een plaatsje oplevert in de eregalerij der Belgische mariene wetenschappers.

Levensloop

Louis François Verhaeghe kwam op 9 september 1811 ter wereld te Ieper als zoon van Charles Eugène Verhaeghe en Barbe Cecile Denorme. Tijdens het secundair onderwijs liep hij school in het college van zijn geboortestad, waarna hij naar de Ecole de Médecine in Brugge trok. Daar behaalde hij het diploma van chirurg, met lofbetuigingen voor zijn "buitengewone bekwaamheid". Verhaeghe vervolgde zijn opleiding geneeskunde in Parijs, vooraleer hij in 1832 neerstreek in Oostende. Tot het einde van zijn leven zou hij als arts, chirurg en verloskundige actief blijven in de badstad. Naast zijn eigen dokterspraktijk werkte hij tevens als hoofdchirurg in het Oostendse burgerlijk hospitaal.

Deze praktische geneeskundige bezigheden combineerde Verhaeghe zijn hele leven met een belangstelling voor wetenschappelijk onderzoek. In 1841 promoveerde hij te Leuven met het proefschrift '*Les bains de mer*', waarin hij de fysiologische en therapeutische eigenschappen van het Oostendse zeeklimaat en het zeewater beschreef. Op 15 september 1849 behaalde Verhaeghe voor de centrale examencommissie bovendien ook het doctoraatsdiploma in de genees-, heel- en verloskunde, een nieuwe graad over de drie vakgebieden heen, die pas ingevoerd werd na de hervorming van het hoger onderwijs door de wet van 15 juli 1849.

Ondanks Verhaeghes brede medische kennispalet, bleef hij in de eerste plaats steeds een chirurg. Het grootste deel van zijn wetenschappelijke publicaties handelen over heelkundige onderwerpen en met name de plastische chirurgie droeg zijn interesse weg. Onder andere de uranoplastiek (het reconstrueren van open verhemeltes) en de perineoplastiek (operaties aan de bilnaad) kwamen regelmatig aan bod in zijn publicaties. Door zijn goede kennis van het Duits en Engels bleef Verhaeghe steeds op de hoogte van de belangrijkste medisch-wetenschappelijke ontwikkelingen in het buitenland.

Bernard Von Langenbeck, de Duitse chirurg met wie Louis Verhaeghe een regelmatige correspondentie onderhield ([Wikipedia](#)).

Met Bernhard Von Langenbeck, één van de grootmeesters van de Duitse heelkunde, onderhield hij een drukke briefwisseling. Von Langenbeck spendeerde zijn vakantie bovendien regelmatig in Oostende, waar hij zijn chirurgische kennis deelde met Verhaeghe en zijn collega's. Naar het voorbeeld van deze Duitse dokter verrichtte Verhaeghe zelf ook proefondervindelijke chirurgische studies, met als onderwerp de regeneratie van gewrichtsdelen en beenweefsel. Veel van Von Langenbecks vernieuwende chirurgische technieken werden trouwens via Verhaeghe in België geïntroduceerd. Zijn inzet voor de optimalisering van de Belgische chirurgie leverde Verhaeghe in 1853 het lidmaatschap op van de 'Académie Royale de Médecine de Belgique', waarvan hij later ook ondervoorzitter werd.

Verhaeghes streven om steeds nieuwe en vruchtbare medische ideeën ingang te doen vinden in België, beperkte zich niet louter tot de chirurgie. Hij verzorgde bijvoorbeeld ook een werk als *'De la non-identité du typhus et de la fièvre typhoïde'* (1852), de vertaling van een studie van de Britse dokter William Jenner, die als eerste het onderscheid wist te maken tussen vlektyfus en buiktyfus. Verhaeghe zal echter altijd het bekendst blijven omwille van zijn pioniersrol in de bevordering van de thalassotherapie in België en meer specifiek in Oostende. Verder bouwend op het thema van zijn proefschrift uit 1841, publiceerde Verhaeghe immers talloze studies over dit onderwerp, waarin hij de helende krachten van zeewater onder de loep nam. Door zijn reputatie als chirurg en als pleitbezorger van deze zeewaterkuren lokte hij vele collega-medici en patiënten naar de Belgische kust om er hun vakantie door te brengen. Op deze manier hielp Verhaeghe onbedoeld mee aan de prille opgang van Oostende als een luxe badstad en populaire reisbestemming. Onder andere door de steun van de Belgische koning Leopold II zou Oostende tijdens de laatste decennia van de 19e eeuw vervolgens verder uitgebouwd worden tot de absolute 'koningin der badsteden'.

In de loop van zijn carrière vielen Verhaeghe meerdere prestigieuze onderscheidingen te beurt. In 1850 kende de Belgische regering hem een eremedaille toe voor zijn moedig optreden tijdens de zware cholera-epidemie die Oostende het jaar ervoor had getroffen. Koning Leopold I nam Verhaeghe in 1856 dan weer op als Ridder in zijn Leopoldsorde. Buitenlandse waardering voor Verhaeghes werk kwam van de koning van Pruisen, die de dokter in 1860 het 'Kruis van de Orde van de Rode Adelaar' opspeldde, terwijl de vorst van Württemberg – een trouwe Oostendse kuurgast – hem zes jaar later het 'Kruis van de Frederiksorde' overhandigde. Ook verschillende nationale en internationale academische instellingen namen Verhaeghe op in hun rangen. De Belgische chirurg was zo onder andere lid van de medisch-wetenschappelijke academies van Londen, Berlijn, Sint-Petersburg en Warschau en corresponderend lid van de 'Société de Chirurgie' in Parijs en de 'Société médico-chirurgicale de Bruges'.

Naast chirurg en arts was Verhaeghe tussen 1852 en 1863 ook liberaal gemeenteraadslid in Oostende. Op 26 december 1832 was hij in de badstad trouwens in het huwelijk getreden met Hortense Josephine

Celestine Lanszweert, dochter van de toenmalige Oostendse burgemeester Jean-Baptiste Lanszweert. Het koppel kreeg twee kinderen: dochter Louise Marie Hortense (° 16/08/1834) en zoon Charles Louis Désiré (°13/01/1842). Louis Verhaeghe overleed zeer onverwacht op 10 mei 1870, ten gevolge van een darmobstructie die slechts enkele dagen eerder ontdekt was. Zijn begrafenis werd bijgewoond door talloze medici uit het hele land, die Verhaeghe prezen als mentor van de vernieuwende chirurgische ontwikkelingen in België. Ook een grote menigte Oostendenaars namen afscheid van de dokter, die hun badstad mee had helpen omvormen tot 'la reine des plages.'

Zijn werk en het belang voor kust- en zeeonderzoek

Louis Verhaeghes belangstelling voor de zee stond, zoals reeds vermeld, niet los van zijn praktijk als dokter. Het onderzoek naar de rol die het zeewater kon spelen in geneeskundige processen hield Verhaeghe zijn hele leven bezig. Zijn belang voor de ontwikkeling van een medisch-wetenschappelijke omkadering van het zeebaden mag ons echter niet doen vergeten dat Verhaeghe ook één van de pioniers van de marien biologische studies in België was.

Pleitbezorger van de Belgische thalassotherapie

Hoewel de weldaden van het baden in zeewater reeds sinds de Klassieke Oudheid beschreven werden, kwam het thema in de Europese geneeskundige literatuur slechts opzetten vanaf het einde van de 18^e eeuw. Het waren oorspronkelijk enkele Engelse artsen die deze thalassotherapie van de vergetelheid redden, maar al gauw breidde de trend zich ook uit naar het vasteland. Onder andere in Helgoland, Travemünde, Putbus, Dieppe, Boulogne, Marseille, Scheveningen, Barmouth, Gravesend, Ramsgate en Oostende konden dergelijke medisch verantwoorde zeekuuroorden teruggevonden worden. In elk van deze badplaatsen waren artsen actief die de specifieke helende krachten van hun omgeving promootten. Louis Verhaeghe nam deze taak op zich voor Oostende. Onder andere de Oostendse dokter J. Dubar was hem hier weliswaar al in voorgegaan, maar terwijl deze laatste nog al te veel nadruk op propaganda legde, probeerde Verhaeghe zijn betoog puur wetenschappelijk te houden. Toch opende ook 'Les bains de mer d'Ostende, leurs effets physiologiques et thérapeutiques' - dat Verhaeghe baseerde op zijn proefschrift en in 1843 publiceerde - met een pleidooi voor de kwaliteiten van het strand en zeewater in Oostende. Waar in Duitsland de situatie soms bemoeilijkt werd door de getijden en de diepte van de zee en in Engeland de rotsige kust de patiënten parten kon spelen, bleek in Oostende, aldus Verhaeghe, niets het baden te belemmeren: het zand was er fijn, de helling van het strand egaal, de getijden niet opmerkelijk sterk, het klimaat aangenaam en de samenstelling van het zoute zeewater uiterst ideaal.

LES BAINS DE MER

D'OSTENDE,

LEURS EFFETS PHYSIOLOGIQUES

ET

THÉRAPEUTIQUES,

PAR LE DOCTEUR VERHAEGHE,
CHIRURGIEN DE L'HÔPITAL CIVIL D'OSTENDE, MEMBRE CORRESPONDANT DE LA SOCIÉTÉ MÉDICO-CHIRURGICALE DE BRUGES.

OSTENDE,

J. ELLEBOUDT, IMPRIMEUR-LIBRAIRE-RELIEUR,
RUE DE L'ÉGLISE, N° 3.

1843.

Titelpagina van 'Les Bains de mer d'Ostende', waarmee Verhaeghe de thalassotherapie in België op de kaart zette (Verhaeghe, 1843).

Verhaeghes '*Les bains de mer d'Ostende*' was misschien niet het eerste, maar wel één van de voornaamste werken over thalassotherapie in Oostende dat verscheen voor 1850. Het werk, dat grotendeels was gestoffeerd met documenten en observaties uit eigen onderzoek en klinische ervaring, mag beschouwd worden als een merkwaardige en zeer betrouwbare representatie van wat Oostende rond het midden van de negentiende eeuw als zeekuuroord te betekenen had. Ook na Verhaeghe viel de ontwikkeling van de thalassotherapie in België niet stil. Vanaf het interbellum werden vakanties naar de Vlaamse kust weliswaar steeds meer om recreatieve dan om curatieve redenen ondernomen, maar het idee dat zeelucht en zeewater bevorderlijk konden zijn voor de algemene gezondheid bleef steeds verder leven in medische middens. Vandaag is in Oostende bijvoorbeeld nog steeds het [Belgische Zee Instituut voor Orthopedie \(BZIO\)](#) te vinden, een centrum dat onder andere hydrotherapeutische revalidatiebehandelingen met verwarmd zeewater aanbiedt. Het BZIO is een verderzetting van het in

1897 opgerichte Instituut Sint-Vincentius a Paulo. De stichter, dokter Armand Delcroix, beoogde in zijn instelling het zeeklimaat en zeewater te combineren met revalidatietechnieken, fysiotherapie en orthopedische chirurgie. Hoewel de hedendaagse watertherapie dan wel niet meer te vergelijken valt met de kuren die Louis Verhaeghe zijn patiënten voorschreef, wordt wel nog steeds uitgegaan van het zelfde principe: de weldadige werking van zeewater.

Fosforescentie van de zee

Verhaeghe pakte zijn werken over het geneeskundige gebruik van zeewater steeds grondig aan: vooraleer de medische casestudies aan bod kwamen, werden alle aspecten in verband met het klimaat, het water en de grond aan de Oostendse kust uitgebreid besproken. Zijn fysische en chemische analyses brachten zo allerlei gegevens in kaart betreffende de fauna en flora, de samenstelling en de temperatuur van de Noordzee. Hoewel deze onderzoeken volledig in het teken stonden van Verhaeghes medische interesses, moeten ze ook belangstelling voor andere mariene onderwerpen losgeweekt hebben bij de arts. In 1864 verscheen zo onder andere '*Du Flux et Reflux de la mer, avec cartes et planches explicatives*', maar veel belangrijker voor de geschiedenis van de Belgische mariene biologische wetenschappen waren zijn studies over de [fosforescentie of het lichten der zee](#), een merkwaardig fenomeen waarbij het zeeoppervlak 's nachts kan oplichten met een fluorescerende blauwe schijn. In het kader van dit onderzoek verzamelde Verhaeghe twee jaar lang op regelmatige basis en telkens op dezelfde locatie zeewaterstalen, die hij vervolgens in zijn huislaboratorium aan allerlei experimenten onderwierp. Dit labo-onderzoek ging hand in hand met studiesessies in de natuur, terwijl ook gedetailleerde waarnemingen gemaakt werden van allerlei externe factoren zoals weer en klimaat. Hoewel in deze periode trouwens ook de dierkundige [Pierre-Joseph Van Beneden](#) in Oostende belangrijke mariene studies ondernam - en hij er in 1843 zelfs het [allereerste marien onderzoeksstation ter wereld](#) oprichtte - lijkt niets in het werk van Verhaeghe erop te wijzen dat er sprake was van enige samenwerking tussen beide zeewetenschappers.

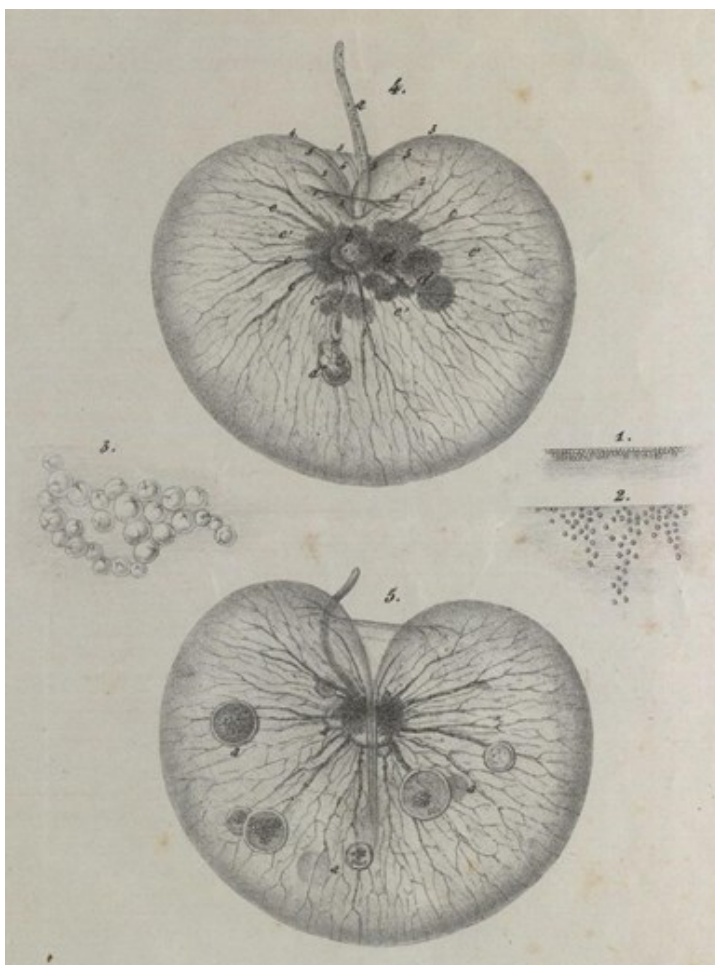

Oplichtende zee-
vonk in de jacht-
haven van Zee-
brugge (©Hans
Hillewaert / [CC-
BY-SA-3.0](#)).

Op 15 mei 1846 presenteerde Verhaeghe de resultaten van zijn studies in het door de 'Academie Royale de Belgique' bekroonde '*Recherches sur la cause de la phosphorescence de la mer dans les parages d'Ostende*'. Hierin beschreef Verhaeghe hoe hij, aan de hand van microscopische analyses, had kunnen vaststellen dat de [Noctiluca miliaris](#) – een klein eencellig zweepdiertje – verantwoordelijk was voor de lichten der zee en dat dit verschijnsel, in tegenstelling tot wat vaak aangenomen werd, het hele jaar door plaatsvond. Omdat in het late voorjaar en de zomer het grootste aantal lichtgevende algjes in het water vertoefde, was het schouwspel in deze periode het opvallendst. Vorst was dan weer dodelijk voor de zeevonken, met als gevolg een veel minder intens en nauwelijks zichtbaar lichtspektakel in koude tijden. Door observaties op zee en simulaties in grote bokalen kwam Verhaeghe ook tot de conclusie dat het zeelicht versterkte naargelang de golven heviger werden. Bij al te hevig stormweer ging het effect echter wel weer verloren: volgens de onderzoeker werden de organismen dan zo verspreid dat de fosforescentie niet langer zichtbaar was voor het menselijk oog, terwijl elk individueel zweepdiertje vermoedelijk wel zijn lichtgevende eigenschappen behield. Verhaeghe haastte zich trouwens om te benadrukken dat zijn vaststellingen enkel betrekking hadden op de situatie in Oostende en dus niet veralgemeend mochten worden. '*Recherches sur la cause de la phosphorescence de la mer dans les parages d'Ostende*' (1846) bevatte ook een onderzoeksgeschiedenis en een morfologische schets van de *Noctiluca* en werd geïllustreerd door Aimé Mac Leod, vader van de latere Gentse hoogleraar plantkunde [Julius Mac Leod](#). Vandaag wordt niet langer gesproken van de [Noctiluca miliaris](#), maar van de [Noctiluca scillitans](#) (in het Nederlands 'zeevonk') als verantwoordelijke voor het produceren van de blauwe schijn, die trouwens veroorzaakt wordt door een [chemisch proces](#) waarbij energie (onder de vorm van licht) vrijkomt.

Tekening van een *Noctiluca* door Aimé Mac Leod in '*Recherches sur la cause de la phosphorescence de la mer*' (Verhaeghe, 1846).

Echt origineel was *'Recherches sur la cause de la phosphorescence de la mer'* niet. Er bestond reeds een langere onderzoekstraditie naar zeevonken en inhoudelijk formuleerde Verhaeghe weinig vernieuwende inzichten. De waarde van dit werk is dan ook eerder te vinden in de nauwkeurigheid van Verhaeghes observaties en de originaliteit van zijn experimenten. In opvolging van pioniers als [Théodore-Augustin Mann](#) en [Pierre-Joseph Van Beneden](#), was Verhaeghe bovendien één van de eerste Belgische wetenschappers die een marien fenomeen aan onze kust ter plaatse, op een systematische en langdurige wijze en met oog voor de invloed van omgevingsfactoren bestudeerde. Volgens hydrobioloog en wetenschapshistoricus [Paul Van Oye](#) is Verhaeghes werk in België "de eerste grondige studie over zeebiologie, uitgevoerd op veldbiologische wijze. Ze is een model van grondig en nauwkeurig uitgevoerde wetenschappelijke vorsing". Om deze redenen moeten we Verhaeghe, aldus Van Oye, dan ook beschouwen als één van de wegbereiders van de veld-, ecologische en mariene biologie in België.

Publicaties van Verhaeghe

Verhaeghe, L. (1843). *Les bains de mer d'Ostende, leurs effets physiologiques et thérapeutiques* J. Elleboudt: Ostende. 191 pp, [details](#).

Verhaeghe, L. (1845). 'Notice physico-médicale sur la saison des bains de mer d'Ostende, en 1844'. *Annales de la Société Médico-Chirurgicale*, VI, 32 p.

Verhaeghe, L. (1846). *Recherches sur la cause de la phosphorescence de la mer, dans les parages d'Ostende Mémoires Couronnés et Mémoires des Savants Etrangers, publiés par l'Académie Royale des Sciences, des Lettres, et des Beaux-Arts de Belgique* 22: 1-32, [details](#).

Verhaeghe, L. (1846). 'Compte-rendu de la saison des bains de mer d'Ostende'. *Annales de la Société Médico-Chirurgicale de Bruges*, VII, 24 p.

Verhaeghe, L. (1848). *Die Seebäder zu Ostende, ihre Wirkung und Anwendung* W. Adolf et Comp.: Berlin. 127 pp, [details](#).

Verhaeghe, L. (1850). *Du traitement des maladies nerveuses par les bains de mer*. Bruxelles, J.B. Titcher, 1850, 95 p.

Verhaeghe, L. (1852). *Mémoire sur un nouveau procédé opératoire pour la guérison des ruptures complètes du périnée*. Extrait de *Bulletin de l'Académie royale de Médecine de Belgique*, tome XI, no° 9. Bruxelles, J.-B. De Mortier.

Verhaeghe, L. (1853). *Du traitement des maladies nerveuses par les bains de mer*. Anvers, Max Kornicker, 93 pp.

Verhaeghe, L. (1854). *Du flux et du reflux de la mer*[s.n.]: Bruxelles, [details](#).

Verhaeghe, L. (1855). *De l'air de la mer et de son action sur l'organisme humain*. Bruxelles, Kiesling, 1855.

Verhaeghe, L. (1855). *Traité pratique des bains de mer*, Ostende.

Verhaeghe, L. (1863). *Mémoire sur la périnéoplastie*. Bruxelles, De Mortier fils, 12 pp.

Hoe verwijzen naar deze fiche?

VLIZ Wetenschappen (2013). Louis Verhaeghe. Wetenschappen – Historische figuren van het zeewetenschappelijk onderzoek. *VLIZ Information Sheets*, 138. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende, 9 pp.

Geraadpleegde bronnen

Casteur, Dr. (1997). Het Belgisch Zee Instituut voor Orthopedie: een eeuw revalidatie te Oostende, *in*: (1997). *Prijs Dr Edouard Delcroix: Honderdste verjaardag van het Belgisch Instituut voor Orthopedie 26 juni 1997*, [details](#).

Debaeke, S. (2005). Oostende graag gezien: de oudste prentkaarten *Graag gezien = D'antan*, 17 De Klaproos: Brugge. ISBN 90-5508-080-2. 224 pp, [details](#).

Declair, W.; Podoor, N.; Vanpaemel, G. (1990). Twee eeuwen mariene biologie in België *Tsch. Gesch. Gnk. Natuurw. Wisk. Techn.* 13(1): 66-82, [details](#).

Elaut, L. (1960). L. Verhaeghe, pionier van de zee- en waterkuur te Oostende *Periodiek* 15(7): 155-16, [details](#).

Fredericq, L. (1938). Verhaeghe (Louis) *Biogr. Natl. Belg.* XXVI(1936-1938): col. 621-623, [details](#).

Hostyn, N. (2001), 'Oostende architecturaal: vanaf het begin van de kuurstad tot het Thermenhotel' In: Vlaanderen. Jaargang 50 (2001), [details](#).

Mars (1885). *Aux bains de mer d'Ostende* E. Plon, Nourrit et Cie: Paris. 47 pp, [details](#).

Schepers, R. (1989). De opkomst van het medisch beroep in België. De evolutie van de wetgeving en de beroepsorganisaties in de 19e eeuw. Rodopi: Amsterdam, 267 pp.

Seys, J. (2009). Onze kust anders bekeken Het Bronzen Huis: Antwerpen. ISBN 978-90-7966-900-4. 190 pp, [details](#).

Van Hyfte, I. (1991), 'Dokter Louis Verhaeghe'. *De Plate*, XX, 1991, p. 242, [details](#).

Van Oye, P. (1966). Dr. L. Verhaeghe en de zeebiologie *Scient. Hist.* 4: 203-213, [details](#).

Van Oye, P. (1967). Geschiedenis van de ontwikkeling der hydrobiologie in België. *Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Wetenschappen*, 29(93). Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België: Brussel. 173 pp, [details](#).

Wetenschatten · Historische figuren van het zeewetenschappelijk onderzoek

Van Wijnendaele, J. (2008). De familie Lanzweert en de stad Oostende. *Oostendse Historische Publicaties*, 17. Stadsbestuur Oostende: Oostende. 125 pp, [details](#).

Vandeput, H. (1932). Ostende et le littoral belge: Ostende - Ostende-Extension (Mariakerke) - Westende-Bains - Nieuport-Ville - Nieuport-Bains - Oostduinkerke - La Panne - Zeebrugge - Blankenberghe - Heyst-sur-Mer - Duinbergen - Knocke - Le Zoute - Albert-Plage *La Revue belge d'Importation et d'Exportation* Boitsfort: Bruxelles. 306 pp, [details](#).

[L'Echo d'Ostende](#), 12 mei 1870.

[L'Echo d'Ostende](#), 15 mei 1870.

